Dodatek tygodniowy
przy Gazecie Lwowskiej.

Nr. 18. Dnia 2. Maja 1857.

Komunikacya.

Gościńce i drogi w lwowskim okręgu administracyjnym w r. 1856, w szczególności ze względem na kolej żelazną;

przez Ka... Wa...

W dodatku tygodniowym Nr. 19, 20 i 21. z roku upłynionego zebraliśmy główne zarysy historyi o komunikacyach krajowych. Wykazano tam, że około r. 1830 budowa nowych gościńców eraryalnych w Galicyi prawie zupełnie ustała, a z tem też i wszelkie czynności ku pomnożeniu i poprawie komunikacyj naszych. Objaśniono posępny stan rzeczy w roku 1850, kiedy dopiero w tej gałęzi administracyi nowy ruch się pojawiać zaczynał, i pierwsze następstwa rozporządzeń, w skutek których w kilku obwodach okręgu administracyjnego lwowskiego władze miejscowe czynności swe — z razu w skromnych tylko rozmiarach — zagaiły. Wyszczególniliśmy nareście okoliczności, które spowodowały rządy krajowe w r. 1854 przyjąć główny zarząd tej gałęzi administracyi na siebie i zająć się samoistnie dziełem, którego dokonanie w skutek wiekuistego zaniedbania powszechna opinia wtenczas niepodobnem mieniła.

Działalność rządów krajowych, co do uorganizowania rzeczy w ogólności, i co do ważniejszych szczegółów określona jest w zmiankowanej rozprawie. Skutek tej działalności tam wykazany liczbami, świadczy, że w przeciągu roku 1855 zaprojektowano, i po wielkiej części wymierzono i wytyczono krajowych gościńców mil 132, z których 12 Najjaśniejszy Pan podczas swej bytności w kraju na wstawienie się namiestnictwa na eraryum państwa objąć raczył. Z pozostałych 121 mil przysposobiono w tymże samym roku mil 30 (właściwie $29^1/_4$). —

Tu przyłączony wykaz *) zaświadcza czynności w roku 1856. — Dobudowano więc mil 22, zatem istotna długość gościńców krajowych z końcem grudnia 1856, to jest po dwóch latach pracy — wynosi mil $51^1/_4$, a wliczywszy trakt z Okopów do Mielnicy, po największej części do r. 1855 wykonany, 54 mil, między któremi znajduje się $31^2/_4$ kamienną podwaliną podmurowanych. Tym sposobem ilość naszych gościńców pomnożyła się w okręgu o $^{23}/_{100}$ istniejących gościńców eraryalnych.

Aby należycie ocenić wartość pracy kraju, trzeba sobie przypomnieć, że ta długość wynosi właśnie tyle, co cały trakt wiedeński ze Lwowa do Biały, którego budowa za sprzężystych rządów Józefa II, silnem popieraniem z finansów całego państwa, kiedy szło o rychłe przyspojenie nowo nabytej prowincyi do dawno dzierzonych części mocarstwa, trwała lat 7, a to bez łożenia murowanego pokładu. Te $51^1/_4$ mili w przeciągu 2 lat w 9 cyrkułach budowane stanowią połowę długości wszystkich traktów od r. 1772 do 1790 (18 lat) w całej Galicyi i na Bukowinie do skutku przyprowadzonych. Dla porównania z podobnym postępem za granicą przytaczamy Prusy, albowiem i tam, mianowicie w niektórych prowincyach w tym względzie z dziwacznych powodów zaniedbanych, dopiero w nowszych czasach silnie do gościńców się wzięto. Jak np. w prowincyi pruskiej, poznańskiej i pomorskiej w latach 1829 — 1832. Do roku 1852 dobudowano tam 526 mil, więc w przecięciu co dwa lata 48. Powierzchnia tych prowincyj w prawdzie cokolwiek rzadziej zaludnionych jak Galicya, razem wynosi 2279 mil kwadr. geogr. (naszego okręgu 1027). W gubernii Düsseldorf, co stosunkowo 2 razy tak gęstą ludność jak nasz okręg liczy, i najliczniejszemi gościńcami w Prusiech i niemal w całych Niemczech jest zaopatrzona, stosunek gościńców konkurencyą budowanych do rządowych jest największy, przecież nie wynosi więcej jak $^{86}/_{100}$. **) We Francyi zaś, w gościńce prawie najbogatszym kraju w Europie, długość gościńców departementalnych (urządzonych podobnie jak nasze krajowe) tenże sam stosunek wynosi $^{123}/_{100}$. ***) Dzieło stu pięćdziesięciu lat.

Wnioski dalsze z tych dat pozostawiamy sądowi publiczności.

*) Zobacz wykaz Nr. 1. według traktów.
**) Zobacz: „Statystyka barona Reden 1853."
***) Zobacz: „Statystyka ogólna Fr. Kolb. 1857."

Dla zapobieżenia mniemaniu, jakoby czynność roku zeszłego mniejsza była, jak w r. 1855, ostrzegamy, że wypada bliżej się przypatrzyć liczbom wszystkich rubryk wykazu. i mapie, miejscowość i szczegóły dokładnie unaoczniającej. *) Ztąd się wykaże, że znaczna część gościńców w r. 1855 od razu tylko na prędce przysposobionych, w zeszłym dopiero roku należycie wykończoną została. Mianowicie w wielu miejscach w jesieni r. 1855 rozporządzone rozszerzenie gościńców krajowych na sążni 5 (miejscami $4^1/_2$) dopiero w r. 1856 uskutecznione być mogło, i postęp robót w przykry sposób tamować musiało. Prócz tego wszelkie inne roboty różnego rodzaju, wycinanie lasów, tamy wodne i td., które rzadko gdzie się trafiają, w pojedyncze rubryki wykazu osobno zaciągnięte być nie mogły.

Z resztą w liczbę wymiennych mil $54^1/_4$ włożono tylko te przestrzenie, co już zupełnie są dokonane, to jest albo tylko szutrowane, albo podmurowane i szutrowane; wyłączono zaś wszystkie, na których rowy, nasypy i wykopy, poniekąd i mosty porobiono, więc już w obecnym stanie przy dobrej pogodzie do jakiej takiej jazdy są wyprawione. Ilość tych robót, a mianowicie materyału kamiennego, do miejsca zużycia zwiezionego i do bezpośredniego użycia przysposobionego, który tylko dla poźnej już pory w przeszłym roku spotrzebowany być nie mógł — wynosi tyle, że dalszych 10 mil w przeciągu kilku tygodni przyjaźnego budowie czasu wykończone być mogą.

Prócz tego w przeciągu roku 1856 techniczne wypracowania planów i kosztorysów, i obrachowania dokładne konkurencyi mocno postąpiły, tak, że rządy krajowe prawie zupełnie zaspokajający uzyskały przegląd stosunków, budowę ułatwiających, lub utrudzających, kosztów i środków do pokrycia onychże, więc i pewniejszą podstawę do kierowania czynności podrzędnych władz posiadają, by zagrodzić kosztownym restauracyom i poprawkom, jakie brak wyrobionego planu z początku wywołać musiał — aby zabronić z jednej strony szkodliwemu uciskowi z nakładu niestosownej konkurencyi wynikającemu, ale też z drugiej strony przynaglać roboty tam, gdzie postęp ich nie odpowiada potrzebie i środkom do dyspozycyi będącym. Słowem, cały kierunek tej zupełnie nowej gałęzi administracyi krajowej przybrał postać ustalonego już systemu. Oddając słuszność, komu się należy, z chlubą składajmy hołd wdzięczności wszystkim klasom mieszkańców, których wspólnemu, równie szczodremu jak wytrwałemu przyczynieniu się do dzieła prawdziwie narodowego zaszczyt spółczesnych i wdzięczność potomków się przynależy. Całe znaczenie poświęcenia wykazuje się z kosztów jakich dzieło dokonane wymagało, kosztów — które przy obecnej cenie wyrobnika i stosunkach waluty dwójnasób tyle, co przed laty 10 wynoszą, gdyż rachunki złożone, sumę wydatków na materyał i robotę przeciętnie 30 — 40.000 złr. na milę wykazują, któremi kapitał majątkowości krajowej o niemal 2 miliony już został pomnożony.

Patrząc na tak wspaniały objaw siły narodowej, mając przytem dowody, że to natężenie, chociaż cierpkie, z zgubnem wysileniem niebyło połączone, śmiało przemieniajmy nadzieje wyrzeczone na pewne przekonanie — że na drodze już stale utorowanej do założonej mety zdążyć możemy i — zdążymy. —

Zważywszy, że doświadczenia każdego roku następnym przysłużają, w skutek tego po dłuższem ćwiczeniu kierowanie techniczne i wykonanie robót się ułatwia i wydoskonala.

*) Dla bliższego objaśnienia mapy, uważamy, że żupy wykazane są najprzód główne, w których się cała produkcya za pomocą zaprowadzeń wszystkich ulepszeń w tej gałęzi przemysłu, na wielki rozmiar spotęzona, koncentrować ma; i pomniejsze, które poźniej zniesione być mają. Żupy pierwszego rzędu są w Lacku, Stebniku, Bolechowie, Kałuszu i w Kosowie. (Mapa rozesłana będzie z końcem artykułu.)

**) Zobacz: Wykaz Nr. 2 obwodami.

Zważywszy, że administracya rachunkowości i kontrola, i stosowność rozdziału konkurencyi ciągłem podlega polepszeniom.

Zważywszy, że zejście się plag, które na kraju przy rozpoczęciu tych robot ciężyły, do wyjątków rzadko się wracających należy, i według zwyczajnego toku rzeczy słusznie pomyślniejszych czasów spodziewać się możemy.

Wykaz budowy gościńców krajowych w lwo-
w r. 1855 i 1856.

Gościńce krajowe	Obwód	Długość		Rok	Roboty kopane					Szczegółowe przedmioty budowy						
					Rowy poboczne	Rowy spustowe	Nasypy	Wykopy	Planowanie	Mosty i przepusty nad 2° długości		Mosty i przepusty mniej 2° długości		Płoty i grodzenia od wody	Poręcze	Oznaki gościńca
		Mil	Sążni							Ilość	Długość	Ilość	Długość			
					Sążni bieżące		Sążnie kubiczne		Sąż. kwa.		Sąż. b.		Sążnie bieżące			Sztuki
Dąbrówka — Dynów	Sanok	5	3670	1856	5560	16	1386	454	6800	—	—	8	7	—	—	—
Przemyśl — Sanok	Przemyśl	1	2970	1855	1400	—	639	400	2400	3	33	3	6	—	—	—
				1856	1040	160	725	593	3048	2	13	3	5	40	40	—
	Sanok	5	2630	1855	4539	56	473	513	7410	—	—	—	—	40	—	—
				1856	5601	—	1440	436	12930	15	80	18	19	—	285	—
	Razem	7	1600	—	12580	216	3277	1942	25788	20	126	24	30	80	325	—
Bełzec — Jarosław	Przemyśl	2	350	1855	6800	371	878	333	2920	—	—	13	18	—	—	—
				1856	4472	939	—	503	11199	1	3	2	2	—	—	762
	Żółkiew	7	1950	1855	5836	—	305	297	505	10	77	27	29	—	274	—
				1856	24138	—	947	717	1415	2	9	19	23	—	58	—
	Razem	9	2300	—	41246	1310	2130	1850	16039	13	89	61	72	—	332	762
Sądowa Wiśnia — Wojniłów	Sambor	5	35	1856	12294	82	712	302	26225	—	—	1	1	—	3	—
	Przemyśl	2	1000	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Stryj	9	1340	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Razem	16	2375	—	12294	82	712	302	26225	—	—	1	1	—	3	—
Żółkiew — Sokal	Żółkiew	7	220	1856	—	—	24	23	47	—	—	—	—	—	—	—
Zimnawoda — Hoszany	Lwów	3	2060	1855	2960	980	566	6	4300	—	—	—	—	—	—	—
				1856	7300	216	3491	382	23750	—	—	17	20	—	22	30
	Sambor		2465	1856	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Razem	4	525	—	10260	1196	4057	388	28050	—	—	17	20	—	22	30
Lwów — Rohatyn	Lwów	1	3620	1855	14339	150	482	—	6608	—	—	19	18	—	—	79
				1856	3754	—	587	98	1850	—	—	2	2	—	—	—
	Brzeżany	7	680	1855	25963	—	7045	3327	45515	9	61	52	60	—	50	—
				1856	5707	461	3041	4442	15036	2	9	4	4	203	739	364
	Razem	9	300	—	49763	611	11155	7867	69909	11	70	77	84	203	789	443
Brody — Radziwiłów	Złoczów	—	2936	1856	1290	—	—	373	6880	—	—	—	—	—	—	—
Złoczów — Brzeżany	Złoczów	1	2100	1855	550	—	184	201	—	—	—	—	—	—	—	—
				1856	3870	—	2042	1695	17365	8	34	8	9	15	—	—
	Brzeżany	2	250	1856	3238	—	3330	1522	3303	—	—	—	—	—	—	—
	Razem	3	2350	—	7658	—	5556	3418	20668	8	34	8	9	15	—	—
Brzeżany — Podwołoczyszka	Brzeżany	3	3966	1856	11294	—	1381	1110	10675	—	—	—	—	—	—	—
	Tarnopol	7	3300	1855	19459	—	7027	2211	3300	—	—	—	—	—	—	—
				1856	17030	984	7850	7850	34477	—	—	7	12	—	120	—
	Razem	12	3266	—	47783	984	16258	11171	48462	—	—	7	12	—	120	—
Bursztyn — Zaleszczyki	Stryj	—	1100	1855	2000	—	50	—	—	—	—	1	1	—	—	—
				1856	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Stanisławów	10	347	1855	52012	—	405	368	—	16	120	69	67	—	103	—
				1856	10789	—	16	—	—	—	—	1	1	—	1365	148
	Kołomya	5	1135	1855	29734	—	2090	1176	37124	1	3	15	13	—	18	—
				1856	2150	68	860	493	5208	1	3	15	25	—	76	—
	Razem	15	2582	—	94685	68	3421	2037	42432	18	126	101	104	—	1562	148
Siwka — Halicz	Stanisławów	2	1021	1855	19035	—	2722	2022	—	—	—	—	—	118	240	—
				1856	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122	—	—
	Stryj	—	643	1855	1200	—	1291	388	—	2	35	1	3	120	160	—
				1856	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Razem	2	1664	—	20235	—	4013	2410	—	2	35	1	3	360	400	—
Manastyrzyka — Czortków	Zaleszczyki	3	2852	1855	27904	—	1261	—	60000	1	10	17	19	—	199	175
				1856	—	200	2119	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Stanisławów	2	2660	1855	17764	—	—	1940	—	—	—	8	5	12	937	—
				1856	10462	—	2190	1150	—	2	8	5	3	—	—	147
	Razem	6	1512	—	56130	200	5570	3090	60000	3	18	27	27	12	1136	322
Strussów — Buczacz	Tarnopol	4	3403	1855	11656	—	4625	—	13690	—	—	5	4	—	52	6
				1856	7451	100	2899	75	51600	—	—	4	1	20	—	—
	Czortków	—	3434	1856	6816	—	1514	—	14600	—	—	—	—	—	—	—
	Stanisła.	1	755	1856	2000	—	75	175	—	—	—	1	1	—	—	—
	Razem	6	3592	—	27903	100	6113	250	79890	—	—	10	6	20	52	6
Husiatyn — Kopyczyńce	Zaleszczyki	3	946	1855	21332	—	430	171	42790	—	—	6	4	—	—	—
			—	1856	400	160	576	160	16167	—	—	13	7	—	—	—
	Razem	3	946	—	21732	160	1006	331	58857	—	—	19	11	—	—	—
Skała — Zaleszczyki	Zaleszczyki	7	670	1855	46648	—	1657	2649	84500	—	—	—	—	—	912	—
				1856	1376	162	1010	1052	11490	17	79	37	22	—	543	156
	Razem	7	670	—	48024	162	2667	3701	95990	17	79	37	22	—	1455	156
Tłuste — Buczacz	Zaleszczyki	5	4	1856	20437	65	2174	1561	39450	—	—	3	2	—	—	—
Mielnica — Okopy	Zaleszczyki	2	3992	1855	21170	—	223	136	55000	—	—	22	$15\frac{4}{6}$	—	—	—
				1856	1000	—	240	30	400	—	—	—	—	—	—	—
	Razem	2	3902	—	22170	—	463	166	55400	—	—	22	$15\frac{4}{6}$	—	—	—

A nadewszystko zważywszy, że błogi skutek ponoszonych ofiar do nowych zachęca, i że przedsięwzięcie budowy kolei żelaznych bez ożywiającego wpływu na postęp komunikacyi doń wiodących zostawać nie powinno, pewni być możemy, że dzieło chociaż późno zagajone, w należytym czasie daleko, a może całkowicie do skutku przyprowadzone będzie.

wskim okręgu administracyjnym Galicyi,

I. Traktami.

Przysposobienie brukowanego traktu										Przestrzeń jako gościniec wybudowana	
Kamieniem podmurowane		Kamieniem powleczone		Kamieniem podmurowane i powleczone		Ogólny wychód materyału	Zasób kamieni				
							na miejscu	na gościńcu			
Długość	Wychód materyału	Długość	Wychód materyału	Długość	Wychód materyału			niełtłuczone	tłuczone		
Sążni bieżące	$^1/_4$ sąż. kub.	Sąż. bież.	$^1/_4$ sąż. kub.	Sąż. bie.	$^1/_4$ sążnia kubicznego					Mile	Sąż. bież.
—	**—**	**2835**	**940**	**1321**	**1881**	**2821**	**—**	**82**	**36**	**1**	**156**
—	—	700	140	—	—	140	—	—	—	—	—
1100	740	1000	1043	1000	1733	—	736	808	231	—	3595
—	—	—	—	2317	5796	5796	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2058	5156	5156	50	—	—	1	215
1100	**740**	**1700**	**1183**	**5375**	**12685**	**11092**	**786**	**808**	**231**	**1**	**3810**
—	—	1000	567	—	—	567	—	—	—	—	—
—	—	400	696	—	—	696	368	88	906	—	1400
—	—	—	—	13342	24972	24972	—	—	—	—	—
400	400	—	—	5259	9854	10254	3295	1325	396	4	2076
400	**400**	**1400**	**1263**	**18601**	**34826**	**36489**	**3663**	**1413**	**1302**	**4**	**3476**
—	—	—	—	—	—	—	200	50	688	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	435	863	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**635**	**913**	**688**	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**300**	**284**	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3923	3905	—	—	3905	3	396	7288	—	3723
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	**3923**	**3905**	—		**3905**	**3**	**396**	**7288**	—	**3723**
—	—	4927	3752	70	120	3872	—	359	1721	—	—
—	—	1165	1874	—	—	1874	300	168	2401	1	2092
—	—	3981	3980	371	715	4695	—	—	—	—	—
—	—	7240	7241	3525	8075	15316	—	2314	715	3	3118
—	—	**17313**	**16847**	**3966**	**8910**	**25757**	**300**	**2841**	**4837**	**5**	**1210**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	229	229	—	—	229	1328	2945	885	—	229
—	—	—	—	—	—	—	3434	1004	—	—	—
—	—	**229**	**229**	—		**229**	**4762**	**3949**	**885**	—	**229**
331	386	70	70	—	—	456	2487	2105	136	—	70
—	—	1469	1234	637	538	1772	—	—	—	—	—
—	—	5308	7037	44	116	7153	698	2400	3709	1	2557
331	**386**	**6847**	**8341**	**781**	**654**	**9381**	**9185**	**4505**	**3845**	**1**	**2627**
—	—	1100	1400	—	—	1400	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	—	1100
—	—	25111	12740	9189	9018	21758	—	—	—	—	—
—	—	404	489	5513	9318	9807	—	352	2475	10	347
2923	2690	110	55	6191	7382	10127	—	—	—	—	—
—	—	—	—	13821	18503	18503	253	373	22	5	12
2923	**2690**	**26725**	**14674**	**34714**	**44021**	**61595**	**253**	**725**	**3627**	**15**	**1459**
—	—	8857	4480	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1021
—	—	643	320	—	—	320	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	643
—	—	**9500**	**4800**	—	—	**320**	—	—	—	**2**	**1664**
—	—	—	—	14852	20740	20740	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1597	1597	—	—	481	3	2852
—	—	5422	1000	3482	5604	6604	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1756	3299	3299	—	—	416	2	2660
—	—	**5422**	**1000**	**20090**	**31240**	**31240**	—	—	**897**	**6**	**1512**
—	—	2960	2133	20	40	2169	—	—	—	—	—
423	552	1706	900	423	552	3150	800	2691	1022	1	1630
—	—	—	—	—	—	—	1055	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
423	**552**	**4666**	**3033**	**443**	**592**	**6319**	**1855**	**2691**	**1022**	**1**	**1630**
2389	2986	—	—	2389	597	3583	—	—	—	—	—
10254	12541	—	—	10033	2508	15049	—	34	151	3	422
12913	**15527**	—	—	**12422**	**3105**	**18632**	—	**34**	**151**	**3**	**422**
19990	19990	—	—	19719	9857	29846	—	297	1220	—	—
6980	6980	—	—	7221	4163	10154	4	23	297	6	2040
26970	**26970**	—	—	**26040**	**13020**	**39990**	**4**	**320**	**1517**	**6**	**2040**
—	—	—	—	—	—	—	**4258**	**1508**	—	—	—
—	—	11183	11183	—	—	11183	—	—	208	—	—
100	100	—	—	100	50	150	—	—	—	2	3283
100	**100**	**11183**	**11183**	**100**	**50**	**11333**	—	—	**208**	**2**	**3283**

Uzupełniając dalej szczegóły wykazu, dodać należy, że zaraz po ogłoszeniu koncesyi budowy kolei żelaznych w styczniu 1857, rządy krajowe odwołały rozporządzenia względem wykonania gościńca ze Sądowej Wiszni do Wojniłowa zaprojektowanego (mil 16$^{2}/_{4}$), bo ten trakt byłby wpadł w szlaki żelaznych kolei, z Przemyśla do prawego brzegu Dniestru koło Stryja a ztamtąd, właściwie od Lwowa, do Czerniowiec zamierzonych. Przytoczono ten gościniec tylko dla tego, aby wykaz tegoroczny do przeszłorocznego stosownie przyłączyć i publiczności szczere złożyć sprawozdanie nie tylko z rezultatów, co pochwały godne, ale i tych, co na naganę zasłużyły, chociaż tą razą zwłoka przypadkiem mniej szkodliwą była.

Aczkolwiek termin do wykonania kolei pierwej wymienionej nie jest jeszcze wyznaczony, wszelako obawiały się rządy krajowe, terać siły bez nieodzownej potrzeby, szczędząc je do gościńców, które, prosto ku kolejom wiodąc, nierównie więcej się przydadzą.

Zamiast mil 16$^{2}/_{4}$, które odpadły, wciągnięto już w roku 1856 w poczet gościńców krajowych trakt z Halicza (właściwie ze Sielca, gdzie się z traktem do Bursztyna łączy) do Stanisławowa (rzeczywiście do Pasieczny pod Stanisławowem) mil 1$^{3}/_{4}$. Trakt bardzo ważny, co już przed r. 1855 jako droga cyrkularna rozpoczęty, teraz, już to w skutek nadzwyczajnie pomnożonego ruchu na nim, powtóre, że niegdyś będzie poprzecznicą kolei żelaznej, na pożądany gościniec przerobiony być musi.

Z Tyśmienicy przez Czerniejów i Otynię do Kołomyi (właściwie do gościńca eraryalnego karpackiego $^{3}/_{4}$ mili od Kołomyi) najprostsza i najwygodniejsza linia między Stanisławowem i Kołomyją, przez którą komunikacya, teraz eraryalnym gościńcem dla byłych lub istniących żup wielkiem kołem i w przykrem położeniu ziemi prowadzona, o $^{1}/_{3}$ skróconą będzie. I ten trakt już w najnowszych czasach w cyrkule Stanisławowskim dosyć dobrze wyporządzono i tam tylko poprawy, ale w kołomyjskim zupełnie nowej budowy wymaga. Wynosi mil 5$^{3}/_{4}$.

Ze Skały do Czortkowa mil 4$^{3}/_{4}$. Dla złączenia tej żyznej części Podola z eraryalnym gościńcem przez Tarnopol do Lwowa, i z krajowym z Kopyczyniec w część stanisławowskiego cyrkułu w zboże uboższą, zaś w lasy obfitszą prowadzącym. Nie zaciągnięto tych 3 traktów do wykazu, bo w r. 1855 i 1856 znaczniejszej roboty na nich nie przedsięwzięto.

Czwarty trakt nowo zaciągnięty poczyna od Okopów, historycznie pamiętnego miasteczka w najodleglejszym kącie Galicyi przy ujściu Zbrucza do Dniestru nad granicą rosyjską; stanowisko komory celnej, kędy droga z Podola i Pokucia do Kamieńca, na Ukrainę i do Odessy. Ma się łączyć do gościńca krajowego, od Zaleszczyk przy Korolówce. Tym czasem tylko 3 mile z Okopów do Mielnicy przed rokiem 1855 po największej części już zbudowane, teraz godne nazwy gościńca krajowego, lepiej zostaną wyporządzone. Dodawszy długość tych czterech traktów (15 mil) do powyższej liczby, odtrąciwszy zaś trakt ze Sądowej Wiszni do Wojniłowa, długość traktów na gościńce krajowe przeznaczonych wynosi mil 120.

Przegląd ogólny rezultatu lat 1855 i 1856 *) wykazuje, że większa połowa gościńców krajowych wybudowanych (29 mil) przypada na dwa cyrkuły to jest Czortkowski i Stanisławowski. Tam stosunek istniejących gościńców krajowych do przeciętnej liczby gościńców eraryalnych na jeden obwód wypadających (18 mil) wynosi już $^{78}/_{100}$ — szczegółowo w cyrkule Czortowskim $^{89}/_{100}$. Gdybyśmy też chcieli się dobrze przypatrzyć i temu, co się w pojedyńczych częściach kraju dzieje, ile wytrwałość w dobrym i u nas dokonać może, zaiste niepotrzebaby się obzierać o wzory za granicą!

Szczególną jest rzeczą, że gorliwość obywatelską i prawdziwie wspaniałomyślne poświęcenie się populacyi, jako też najskuteczniejszą czynność urzędów miejscowych najbardziej po kończynach kraju poszukiwać musimy (bo też i w cyrkułach kołomyjskim i żółkiewskim, zważywszy na okoliczności utrudniające i rodzaj wykonania, znaczniej postąpiły roboty) Przecież owe 2 cyrkuły ani co do gęstości lub majątkowości mieszkańców, ani co do handlu, przemysłowości lub w jakimkolwiek innym względzie przed innemi nie celują, może nawet pośledniejsze cokolwiek zajmują miejsce za innemi, do tych czas zasmucającą tylko oziębłością się wyszczególniającemi.

Przyczynę uderzającej różnicy w tym postępie przypisać musimy roztropnemu kierunkowi tej gałęzi administracyi ze strony urzędów na miejscu, a mianowicie tej okoliczności, że właśnie w tych dwóch cyrkułach w skutek rozporządzeń władzy krajowej już w roku 1851 — 1854 wydanych, roboty drogowe na większy rozmiar rospoczynano, więc ludność o możliwości i skuteczności przyczynienia się silniejszego przekonania, chętniej następne wezwania władz przyjęła i z przychylnością wykonała. Że to przekonanie tam w publiczną przeszło opinię, dowodzi jeszcze chlubniej dostrzeżenie, że właśnie z tych cyrkułów, co największego dokonały dzieła, czy to od zamożniejszych właścicieli; czy to od uboższego gminu, zażalenia wcale nie zachodzą, zażalenia, na których nie zbywa z innych stron, co są wezwane do ofiar nierównie mniejszych.

Przypominając tu jeszcze faktum, że nie dosyć na tem, iż konkurencya do gościńca z Bursztyna do Zaleszczyk na odstąpienie budowy towarzystwu akcyonaryuszów cukierni w Tłumaczu w roku 1855 zgodzić się nie chciała, w r. 1856 doszły namiestnictwu ztamtąd żądania o zezwolenie rozpoczęcia nowych budowy, i tak większość ludności tamtejszej w czcigodnym zapale gorliwe, ale przytem rozważne dążności rządu wyprzedza. Oby wszyscy równie „rozumni szałem“ spólność poświęcenia się za kamień węgielny swobody kraju uznać chcieli!

(Ciąg dalszy nastąpi.)

*) Zobacz: Wykaz Nr 2 obwodami.

II. Obwodami.

Obwód	Gościńce eraryalne istniejące		Gościńce krajowe projektowane trakty	Długość tychże		Z tych zupełnie wybudowano w roku 1855		Z tych zupełnie wybudowano w roku 1856		Razem		Summa wszystkich gościńców gotowych	
	Mile	Sążnie		Mile	Sążnie	Mile	Sążnie	Mile	Sążnie	Mile	Sążnie	Mile	Sążnie
Sanok	24	3650	Sanok — Przemyśl	5	2630	—	2227	—	1988	2	371	27	21
			Dąbrówka — Dynów *)	5	3670	—	—	1	156				
Przemyśl	21	3375	Sanok — Przemyśl	1	2970	—	700	—	2895	1	995	23	370
			Bełzec — Jarosław	2	350	—	1200	—	200				
			Sądowa Wiśnia — Wojniłów	2	1000	—	—	—	—				
Sambor	25	170	Sądowa Wiśnia — Wojniłów	5	35	—	—	—	—	—	—	25	170
			Zimnawoda — Hoszany	—	2465	—	—	—	—				
Lwów	17	2804	Lwów — Rohatyn	1	3620	1	1334	—	658	2	1815	20	619
			Zimnawoda — Hoszany	3	2060	—	—	—	3723				
Żółkiew	9	1356	Bełzec — Jarosław **)	7	1950	3	1342	1	734	4	2076	13	3432
			Żółkiew — Sokal	7	220	—	—	—	—				

*) Część już dawniej jako droga cyrkularna wybudowana, w wykazie nie jest.

**) W rubryce 1855 i ta część co przed tym rokiem wyprawiona.

MAPA
gościńców
w Lwowskim okręgu administracyjnym
GALICYI
1856.
Królestwo Polskie
Bukowina
LWÓW
PRZEMYŚL
JAROSŁAW
RZESZÓW
BRODY
TARNOPOL
STANISŁAWÓW
CZERNIOWCE
DROHOBYCZ
Sadogora
Kamieniec
Chocim
Dubno
Żółkiew
Złoczów
Brzeżany
Sambor
Stryj
Kołomyja
Sanok
Dukla
Jasło
Krosno
Jaworów
Gródek
Busk
Sokal
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
MIASTA z ludnością nad 20000
MIASTA z ludnością nad 10000
Miasta mniejsze
Miasteczka
Granice cyrkułów

Obwód	Gościńce eraryalne istniejące		Gościńce, krajowe projektowane trakty	Długość tychże		Z tych zupełnie wybudowano w roku				Razem		Summa wszystkich gościńców gotowych	
						1855		1856					
	Mile	Sążnie		Mile	Sążnie	Mile	Sążnie	Mile	Sążnie	Mile	Sążnie	Mile	Sążnie
Złoczów	15	2261	Brody — Radziwiłów . . .	—	2936	—	—	—	—	—	229	15	2490
			Złoczów — Brzeżany . . .	1	2100	—	—	—	229				
Brzeżany	18	3000	Lwów — Rohatyn	7	680	1	1386	3	3894	5	1280	24	280
			Złoczów — Brzeżany . . .	2	250	—	—	—	—				
			Brzeżany — Podwołoczyska	3	3966	—	—	—	70				
Tarnopól	7	2000	Brzeżany — Podwołoczyska	7	3300	—	1337	1	1220	3	207	10	2207
			Strussów — Buczacz . . .	4	3403	—	2198	—	3432				
Stanisławów	24	3930	Siwka — Halicz	2	1021	2	1021	—	—	12	3007	37	2937
			Bursztyn — Zaleszczyki .	10	347	6	596	3	3751				
			Manasterzyska — Czortków	2	2660	2	382	—	2278				
			Strussów — Buczacz . . .	1	755	—	—	—	—				
			Sielec — Stanisławów *** .	1	3000	—	—	—	—				
			Tyśmienica — Kołomya ***	4	3000	—	—	—	—				
Stryj	30	3930	Sądowa Wiśnia — Wojniłów	9	1340	—	—	—	—	—	1743	31	1673
			Siwka — Halicz	—	643	—	643	—	—				
			Bursztyn — Zaleszczyki. .	—	1100	—	1100	—	—				
Czortków	11	2000	Husiatyn — Kopyczyńce . .	3	946	—	2389	1	3644	16	617	27	2617
			Manasterzyska — Czortków ****	3	2852	3	2852	—	—				
			Tłuste — Buczacz . . .	5	4	—	—	—	—				
			Załeszczyki — Skała . . .	7	670	4	3713	1	2327				
			Strusów — Buczacz	—	3434	—	—	—	—				
			Skała — Czortków	4	3000	—	—	—	—				
			Okopy — Mielnica **** . .	2	3992	2	3183	—	100				
Kołomya	23	252	Bursztyn — Zaleszczyki. .	5	135	1	2301	3	1701	5	12	28	264
			Tyśmienica — Kołomya . .	1	3000	—	—	—	—				

*** te dwa trakty w roku 1854 już jako trakty cyrkularne wybudowane były, znaczniejszej wymagają restauracyi.

**** częściowo już przed rokiem 1854 wyprawiona.

Brak prawników w obec popisów dojrzałości.

Ostatniemi czasy zwróciło na siebie publiczną uwagę kilka artykułów „Gazety austryackiej (Oestr. Ztg.)“ (l. 152—153), usilujących dowieść, że domniemywanego tu i owdzie związku pomiędzy instytucyą popisów dojrzałości (*maturitatis*) a brakiem prawników, do służby publicznej uzdolnionych, z powodu, jakoby ścisłość pierwszych przeszkadzała dostatecznej ilości młodzieży przejścia do nauk uniwersyteckich, nie ma w rzeczywistości. Zdaje się, jeżeli wierzyć mamy korespondencyi „Gazety powszechnej augszburskiej“ z d. 4 kwietnia r. b., w Nrze 98 tejże umieszczonej, jakoby pomienione artykuły w niektórych kółkach wiedeńskich osobliwszą na siebie zwróciły uwagę. Zapewnia „Gazeta powszechna“ oraz swoich czytelników, jakoby upatrywano w pomienionych artykułach skazówkę nowego wzmagania się dawnej opozycyi, sprzeciwiającej się już od początku reformom, przez hrabiego Tuna w systemie nauk zaprowadzonym.

Bądź co bądź, obadwa te dzienniki i o Galicyi wzmiankę czynią, atoli w sposób, który i na nas wkłada obowiązek, poświęcenia i z naszej strony temuż przedmiotowi kilku uwag, by zapobiedz nieporozumieniom, mogącym wyniknąć z zapatrywania się tak „Gazety austr. jakoteż powsz.“ na nasze stosunki. Mniemamy, iż tymto właśnie sposobem nietylko wywiążemy się z powinności dziennikarskiej w ogóle, dając niektóre wyjaśnienia względem prawdziwego stanu rzeczy, ale że przysłużymy się oraz i naszym czytelnikom dotykając tu i owdzie szczegółów, obchodzących tutejszą krainę.

I.

Owoż „Gazeta austr.“ opierając się na liczbach, z urzędowych wykazów wyjętych, przekonuje, że procentowy stosunek uczniów, przechodzących obecnie po odbytych popisach dojrzałości na uniwersytet, nie stoi niżej od owego, który za dawnego systemu otrzymywano, gdy młodzież po ukończonych szkołach gimnazyalnych przechodziła przez dwuletni kurs filozoficzny, nim mogła być wpisaną na kursa wydziału prawniczego. Ograniczając to dostrzeżenie na kraje koronne monarchii austryackiej niemiecko-słowiańskie, wyjmuje Galicyą, gdzie w końcu roku szkolnego 1856 stosunek uczniów, którym po odbytym egzaminie dojrzałości przyznano prawo przejścia na uniwersytet, względem ogółu uczniów wyższych klass gimnazyalnych prawie o połowę był mniejszy aniżeli w innych prowincyach pomienionej kategoryi.

Chcąc „Gazeta austr.“ podać przyczynę tej różnicy, szuka jej w przypuszczeniu, jakoby nowe instytucye naukowe istniały w Galicyi „nominalnie“, nie będąc jeszcze po większej części przeprowadzonemi w wykonanie przez nauczycieli ku temu uzdolnionych. Której to dodatkowej uwagi milczeniem pominąć nie można, raz, że zawiera obwinienie stanu nauczycielskiego o nieudolność, a powtóre i rządowej administracyi o obojętność względem instytucyj, których błogiemi skutkami już się cieszą inne prowincye, a które u nas, jak twierdzi „Gazeta austr.“, oczywiście za przewiną rządu istnieć mają tylko na pozór i „nominalnie“. Nie mamy zamiaru, występować tutaj w charakterze obrońców rządu lub stanu nauczycielskiego, gdyż do tego nie jesteśmy ani wezwani ani nie czujemy w sobie powołania; będąc jednak organem opinii publicznej, mielibyśmy sobie do wyrzucenia, gdybyśmy zezwolili na jakiekolwiek jej skrzywienie lub zbałamucenie nie prostując omyłek bądź zkąd pochodzących. Niech nam przeto wolno będzie przypatrzyć się nieco stosunkom przez „Gazetę austr.“ dotkniętym.

Zaprzeczyć nie można przy bliższem roztrząśnieniu listy sił naukowych, w gimnazyach naszej krainy pracujących, że znaczna liczba tychże nie poddała się dotąd jeszcze egzaminowi dla kandydatów stanu nauczycielskiego prawem przepisanemu. O tyle pozór przemawia przeciw nim, jako niemającym jeszcze legitymacyi swoich wiadomości i swego uzdolnienia. Jednak, jeżeli niezechcemy naruszyć praw słuszności, przyznać będziemy musieli zapewne, że wypadek udzielanej nauki nie zawisł od dowodów, jakie nauczyciel o swej zdolności dał na mniej lub więcej legalnej drodze, lecz od jego rzeczywistej zdolności, może żadnym egzaminem niesprawdzonej i od poświęcenia, którem przejęty jest dla swego powołania. Jak względne jest częstokroć uzdolnienie, którem chlubić się może kandydat po odbytym egzaminie, tajnem nie jest, a w każdym razie litować by się należało nad nauczycielem i powierzoną mu szkołą, gdyby tenże zadowolniony miarą wiedzy, jaką sobie uzbierał do czasu gdy uzyskał *licentiam docendi*, chciał zamknąć wszelkie dal-

sze studya jako już niepotrzebne i zbyteczne. Przeciwnie towarzyszą każdemu egzaminowi okoliczności, lub połączone są z nim formalności, wymagające osobliwego a czasem nawet bardzo żmudnego przygotowania, nie zajmującego przy tem wszystkiem ostatecznego roztrzygnięcia zpod wpływu przypadkowości; zresztą nie mogą już z natury rzeczy wymagania takiego egzaminu ograniczyć się na uwzględnienie tylko zwyczajnych potrzeb szkoły, przezco tenże staje się o wiele trudniejszym, aniżeliby spodziewać się można po codziennem zatrudnieniu szkolnem nauczyciela gimnazyalnego. Mając wzgląd na to wszystko, nie podobna bezwzględnie każdemu nauczycielowi odmawiać uzdolnienia, jedynie już dla tego, że może nie otrzymał jeszcze od komisyi na to przeznaczonej potwierdzenia dostatecznej wiedzy ku sprawowaniu swojego urzędu. Nie zamierzamy tem przyganiać potrzebie lub stosowności podobnych egzaminów; sądzimy jednak, że nienależy jeszcze odmawiać szacunku czci ludziom, postawionym czasowo przez rząd na posadach nauczycielskich, ich stanowisku przynależnej, dla tego jedynie, że jeszcze nie byli w położeniu, odbycia ich wedle przepisu, jeżeli tylko innym, chociaż może mniej dostatecznym sposobem okazali się godnymi zaufania w nich położonego.

W tym ostatnim względzie zaś zdaje się, że jest więcej niż jedna okoliczność za nimi mówiąca. Dla nas dostatecznem było by jeszcze ciągle trwające zaufanie rządu, pierwotnie w nich położone, a jeszcze nie przeniesione na innych, zdolniejszych lub godniejszych następców; w obec zaś „Gazety austr." właśnie uderzającej pośrednio na administracyą krajową jako cierpiącą pozorny tylko byt zakładów naukowych, nie troszcząc się wcale o nadanie im żywotnych sił, wypada wskazać inne fakta, mogące nadać rzeczy cokolwiek inną barwę. I tak, jeżeli wspomnimy o powszechnem poważaniu i korzystnej opinii, którą zaszczycone są u nas niektóre gimnazya z powodu chlubnie znanego działania pojedyńczych nauczycieli do ich składu należących, już niepodobną będzie dla nas rzeczą dzielić bezwzględnie pogardliwego zdania „Gazety austr.", o nich wyrzeczonego. Dodajmy do tego fakt, że ilość nauczycieli zadosyć czyniących żądaniom prawa egzaminacyjnego wzmaga się postępowo coraz od roku do roku, to już w tymże fakcie nietylko na przyszłość upatrywać możemy wcale korzystną perspektywę dla zakładów w mowie będących, ale także rękojmię, że zapas wiadomości którym ciż nauczyciele przy złożeniu egzaminu wykazali się, nie został dopiero podczas tegoż aktu jakby rószczką czarodziejską wzbudzony, lecz musiał już od lat tkwić w ich duszy, i wpływać na ukształcenie młodszych umysłów, powierzonych ich pieczy. Pomyślny skutek ich usiłowań w tym względzie może dla nas być otuchą że i reszta ich współpracowników prędzej lub później dobije się do kresu, a usprawiedliwi tym sposobem całkowicie oczekiwania, położone w nich przez kraj i rząd, a do których uiszczenia przywiązana jest sława zawodu przez nich obranego.

Niech nam wierzy „Gazeta austr." iż mimo jej przesady, u nas stosunki przez nią dotknięte, wcale nie wyglądają tak „nominalnie", jak ona przyjmować jest skłonną. Z naszej strony zaś było by niewdzięcznością, gdybyśmy obojętnie pozwolili targać sławę tych, którzy wychowując młodzież naszej krainy, położyli tyle dowodów znajomości rzeczy i poświęcenia, nie odpierając zamachów wymierzonych przeciw ich dobremu imieniu, lub nie wykazując przynajmniej ulotnych podstaw, na których spoczywać mogą zarzuty im czynione. Prawda, iż przebieg egzaminów, z kandydatami stanu nauczycielskiego w innych prowincyach przedsiębranych, rychlejsze nam przedstawia tychże po sobie następstwo: nie poważamy się na tem tu miejscu domniemywać się przyczyn tego zjawiska, gdyż nam zresztą mniej są wiadome, wolno będzie jednak wskazać, o ile kandydatom onychże ułatwione jest osiągnienie celu w skutek blizkości źródeł pomocniczych a przedewszystkiem stolicy państwa, której to atmosfera sprawia, że ziarno nauki rzucone w umysły dostępne, sporzej i skuteczniej dościga poza obrębem tejże, gdy przeciwnie nasi kandydaci będąc odciętymi od wszelkiej podobnej pomocy, a walcząc częstokroć z okolicznościami nieprzyjaznemi tylko z trudnością wielkiem zaprzaniem się siebie zdążają do wytkniętego im kresu. Przy tem wszystkiem rozwinęło się u nas w dziedzinie składu gimnazyalnego tyle życia naukowego i tyle usilności, że już to jedno zjawisko ręczyć nam może za dożywotność naszych edukacyjnych zakładów. Jakoż tylko z przyjemnością napomknąć możemy o pomyślnem ocenieniu, jakiego w 3—4 poszycie tegorocznej „Gazety austr. gimn." doznały rozprawy naukowe w programmatach lwowskiego okręgu administracyjnego, z końcem roku szkolnego 1856 umieszczone, a przez nauczycieli tychże napisane, a które nam wnosić każe, że nasze obecne przypuszczenie nie jest ani zawczesne ani pozbawione wszelkiej podstawy.

Nie można w tem co się dotąd powiedziało nie widzieć jawnej płonności zarzutów, uczynionych przez „Gazetę austr." w obec opinii publicznej pośrednio naszym władzom administracyjnym, o mniemaną obojętność względem rozwoju zakładów naukowych a tem samem i nowego systemu edukacyjnego. Nie wspominalibyśmy więcej o nich, gdyby plon potwarzy, tutaj rzucony, nie zeszedł bujniej i obficiej w pomienionej już korespondencyi „Gazety powszechnej". W tej korespondent swoich słuchaczów nawet już nowością, do uwierzenia cokolwiek trudniejszą, zachwycić postanowił, uzupełniając wiadomości „Gazety austr." ciekawą osobliwością, jakoby najwyższe władze administracyjne galicyjskie w najnowszym czasie przejść były miały na stronę przeciwników nowego systemu edukacyjnego, przeciw którym właśnie walkę podniosła „Gazeta austr." Bacząc na to, iż „Gazeta powsz." podaje tę osobliwość za „fakt", przyznać musielibyśmy łatwowiernej publiczności prawo, utrzymywania za pewność, że owa przez „Gazetę austr." zmyślona obojętność władz względem znienawidzonego im systemu naukowego, jest jakby ukartowaną taktyką, mającą faktycznie udowodnić niepraktyczność lub niestosowność tegoż.

Niegodnem uważalibyśmy nas, potykać się z każdym fałszem tego rodzaju, gdyby powołane tu artykuły „Gazety austr." w skutek tego, iż się zdają bronić instytucyj przez rząd zaprowadzonych i popieranych, nie wzniecily były w rozmaitych kółkach domniemywania, iż wypłynęły z pióra stojącego wpływem wyższego „natchnienia", a tem samem nie przeniosły pozoru zainformowania z dobrych źródeł na tajemniczego, acz z niemi w niewątpliwym związku będącego korespondenta „Gazety Powszechnej". Wiemy z resztą z pewnością, ze zdrowy rozsądek naszej publiczności czytającej każdy inny sposób zbijania tego fałszu czyni tak dobrze jak niepotrzebnym. Wszystko co nas tylko otacza, nie pozwala nam byśmy insynuacye owych dzienników uważali za co innego, jak za utwory wyobraźni, ubierającej w niedostatku pewnych faktów własne swe urojenia w barwy uderzające, aby tym sposobem przerwać jednostajność osnowy swoich kolumn, nudzącej czytelników.

Albo czyliż można pomyśleć o opozycyi władz krajowych odnośnie do rozporządzeń władz naczelnych państwa, nie przypuszczając oraz zupełnej dezorganizacyi machiny administracyjnej? O takiej dezorganizacyi zaś, dzięki Najwyższemu, w państwie austryackiem obecnie nic nie słyszymy, a przeto „Gazeta Powszechna" i o to spokojną być może, że galicyjskie władze i w tym względzie nie odznaczą się złym przykładem. Baczności naszych czytelników zaś zapewnie nie uszła ruchliwość i gorliwość, którą nasze władze krajowe mianowicie od r. 1850 rozwinęły w przeprowadzeniu reform naukowych hrabiego Tuna. Miałyżby się od niejakiego czasu zmienić stosunki, osoby i t. d., miałażby nastąpić była jaka stagnacya lub może nawet ruch wsteczny? Ubolewalibyśmy bardzo, gdyby wzniosłe zamiary rządu u nas spełzły z winy organów, powołanych w kraju do ich wykonania. Nam przynajmniej takie przypuszczenie zdawałoby się nie tylko śmiałem ale prawie zbrodniczem, będącym świadkami ich działalności, niczem niesparaliżowanej, i mającym powody domniemywać, że zaufanie, które naczelne władze państwa w nich położyli, nie umniejsza się, lecz przeciwnie wzrasta z każdym dniem i wzmacnia się. Musimy wierzyć w postęp naszego kraju ku lepszości, a nie możemy nigdzie dopatrzeć, li tylko „nominalnej" egzystencyi zakładów naukowych, albo jakiejkolwiek bądź nierzetelności naszych władz krajowych i rozprzężenia się tychże ze rządem państwa.

Bezpieczny komin od ognia.

Jeżeli wierzyć można co z Berlina piszą, obeszłoby się bez kominiarzy. Ale sposób łatwy sprobować nie zawadzi. Oto kto komin stawia, niech przymięsza do iłu (wapna z piaskiem) soli — i koniec. Jeżeli na dworze wilgoć, sól występuje zpod cegieł, zcieka, i zmywa za sobą cały osad sadzy jaki mógł być w kominie. Na dowód, zaprasza korespondent do siebie: ma w domu swoim komin tym sposobem stawiany; już trzydzieści lat służy, i jeszcze ani razu nie czyszczony, a przecież zawsze jest czysty jak gdyby kominiarz go codzień omiatał.

Główny Redaktor **M. Szrzeniawa Sartyni.**

Z c. k. galic. Drukarni rządowej.